

علوم قرآنی

(وحی، اعجاز، تحریف ناپذیری)

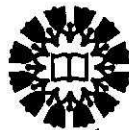
دکتر مجید معارف

دکتر فتح الله نجارزادگان

دکتر محمد علی مهدوی راد

تهران

۱۴۰۱

سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	درآمد
۵	فصل اول: وحی در قرآن و منابع اسلامی
۵	۱. مقدمه
۷	۲. وحی از نظر لغوی و اصطلاحی
۹	۳. وحی در قرآن
۱۷	۴. نقد اوهام مشرکان درباره وحی
۱۸	۵. انواع وحی
۲۴	۶. وحی در روایات اسلامی
۳۲	۷. ماهیت و منشأ وحی
۴۸	۸. بررسی موضوع و مفاد وحی قرآنی
۶۴	۹. رؤیابنداری وحی
۸۹	۱۰. ویژگی‌های وحی
۹۷	پرسش
۹۸	پژوهش
۹۹	منابع برای بحث و پژوهش
۱۰۰	فصل دوم: اعجاز قرآن
۱۰۰	درآمد
۱۰۱	گفتار اول: معجزه‌شناسی
۱۰۱	۱. بازشناخت مفهوم معجزه و گونه‌های تعبیر آن در ادبیات قرآنی و دینی
۱۰۱	۲. معجزه در لغت و اصطلاح
۱۰۲	۳. معجزه در آینه بیان قرآن
۱۰۷	۴. سرشت اعجاز محمدی، چستی و چرایی‌ها
۱۱۲	۵. هماوردطلبی قرآن
۱۱۹	۶. گزیده کتاب‌شناسی اعجاز قرآن

- ۱۲۶ پرسش
- ۱۲۶ پژوهش
- ۱۲۷ گفتار دوم: اندیشهٔ اعجاز، زمینه‌های پیدایی و سیر تطور
- ۱۲۷ ۱. زمینه‌های پیدایی بحث‌های اعجاز
- ۱۲۷ ۲. کشاکش‌های کلامی
- ۱۳۰ ۳. نهضت ترجمه
- ۱۳۰ ۴. سیر اندیشهٔ اعجاز
- ۱۵۰ پرسش
- ۱۵۱ پژوهش
- ۱۵۱ گفتار سوم: وجه اعجاز قرآن
- ۱۵۱ ۱. دیدگاه‌های مختلف دربارهٔ وجه اعجاز قرآن
- ۱۵۶ ۲. نگاهی به آراء
- ۱۵۶ ۳. اعجاز بیانی مهم‌ترین وجه اعجاز و راه‌های اثبات آن
- ۱۵۷ ۴. واکنش‌های معاصران روزگار نزول در برابر قرآن
- ۱۶۷ ۵. بنیادهای اعجاز بیانی قرآن
- ۱۹۷ پرسش
- ۱۹۸ پژوهش
- ۱۹۹ فصل سوم: تحریف‌ناپذیری قرآن
- ۱۹۹ درآمد: واژهٔ تحریف در لغت و اصطلاح
- ۲۰۱ گفتار اول: سیر اندیشهٔ تحریف‌ناپذیری قرآن و چالش‌های فرارو
- ۲۰۳ ۱. چالش‌ها در اندیشهٔ تحریف‌ناپذیری قرآن
- ۲۲۲ پرسش
- ۲۲۳ پژوهش
- ۲۲۴ گفتار دوم: بررسی ادلهٔ تحریف‌ناپذیری قرآن
- ۲۲۴ ۱. آیات قرآن
- ۲۲۸ ۲. احادیث
- ۲۳۱ ۳. شواهد تاریخی
- ۲۳۴ ۴. دلیل عقلی
- ۲۳۴ ۵. گواهی دانشمندان بر سلامت قرآن از تحریف

صفحه	عنوان
۲۳۹	پرسش
۲۳۹	پژوهش
۲۴۰	گفتار سوم: بررسی و نقد مستندات تحریف گرای
۲۴۰	مقدمه: تفاوت تحریف گرای در قرآن و عهدین
۲۴۲	۱. ادله روایی تحریف و مبانی نقد آن‌ها در مصادر فریقین
۲۶۴	۲. بررسی و ارزیابی ادله تاریخی تحریف قرآن
۲۷۶	پرسش
۲۷۷	پژوهش
۲۷۹	فصل چهارم: تفسیرپذیری و حجیت ظواهر قرآن
۲۷۹	درآمد: نگاهی به گونه‌های الفاظ قرآن
۲۸۱	گفتار اول: بررسی مفاهیم پایه و ارائه دیدگاه‌ها
۲۸۱	۱. بررسی مفاهیم پایه
۲۸۵	۲. ارائه دیدگاه‌ها
۲۸۹	پرسش
۲۸۹	پژوهش
۲۹۰	منابع برای بحث و پژوهش
۲۹۰	گفتار دوم: ادله جواز و حرمت تفسیر قرآن
۲۹۰	۱. ادله جواز و حجیت ظواهر قرآن
۳۰۲	۲. بررسی و نقد ادله حرمت تفسیر و عدم حجیت ظواهر
۳۰۹	پرسش
۳۰۹	پژوهش
۳۱۰	منابع برای بحث و پژوهش
۳۱۱	کتابنامه
۳۳۱	نمایه آیات
۳۴۳	نمایه اصطلاحات
۳۴۹	نمایه اعلام و اماکن

درآمد

مسلمانان از روزگار نزول قرآن تاکنون، دل در گرو آن داشته و دارند. این دل‌دادگی، قرآن را موضوع و محمل بسیاری از اندیشه‌ورزی‌های عالمان مسلمان ساخته و ایشان را بر آن داشته است تا آن را از جوانب و زوایای گوناگون بررسی نمایند. این بررسی‌ها که با آهنگ نزدیکی به ساحت کلام الهی و فهم دقیق‌تر آن انجام می‌گرفت، اندک اندک و با گذر زمانه شاخ و برگ فراوان یافت و مجموعه‌ای از دانش‌ها را پدید آورد که به «علوم قرآنی» نامبردار شد. دانشیان به فراخور توش و توان و فضای حاکم بر روزگار خویش درباره شاخه‌های گوناگون علوم قرآنی نگاهتته‌هایی فراهم آوردند و حتی در دوران معاصر بدین علوم به‌عنوان رشته‌ای دانشگاهی نگریستند. این نگرش جدید، لوازم و مقتضیاتی با خود دارد که بازنگری میراث پیشینیان و انسجام بخشیدن بدان و توجه به مسائل و شبهات رخ داده در شمار آن است.

نکاتی از این دست، برخی از اساتید رشته علوم قرآن و حدیث را بر آن داشت تا قلم به دست گیرند و بر پایه سرفصل‌های مصوب و همچنین تجربه‌های خود، نگاهتته حاضر را پدید آورند. درون‌مایه اثر، برخی از مباحث علوم قرآنی است که به‌طور معمول در دروس مقطع کارشناسی ارشد علوم قرآنی و حدیث مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. این مباحث در چهار فصل ارائه شده است:

نخستین فصل «وحی در قرآن و منابع اسلامی» است که دکتر مجید معارف آن را نگاهتته و در نگارش آن از همکاری دکتر حامد دژآباد و آقای حسین افسردیر بهره‌مند شده است. این فصل، ابتدا مفهوم لغوی و اصطلاحی وحی و سپس پدیده وحی از منظر قرآن را مورد بررسی قرار می‌دهد و در این راستا مقولاتی چون کاربردهای وحی و معانی آن، سابقه و اقسام وحی و مسائل در پیوند با آن را، چنان‌که از قرآن برمی‌آید، به تصویر می‌کشد. سپس به وحی در روایات فریقین می‌پردازد و با بررسی احادیث ایشان، بعثت پیامبر (ص) و نخستین نزول بر او را به بررسی و تحلیل می‌گذارد. قسمتی دیگر از این فصل به تحلیل سرشت و ماهیت وحی اختصاص دارد. بر همین اساس، از منشأ و خاستگاه

وحی سخن به میان آمده، تحلیل‌های مادی از آن به نقد کشیده شده است و قدسی بودن خاستگاه وحی، مستند و مستدل می‌گردد. این پرسش که آیا وحی قرآنی بر پیامبر (ص)، شامل الفاظ و معانی با هم بوده یا تنها معانی وحی گردیده و عبارت‌پردازی از پیامبر (ص) بوده است، فرعی دگر در بحث ماهیت وحی پدید آورده است که در این فصل، با عنوان بررسی موضوع و مفاد وحی قرآنی بدان پرداخته شده و در آن ادله‌ای مبنی بر وحی توأمان الفاظ و معانی بر پیامبر (ص) یاد گشته و نظریه مخالف آن نقد گردیده است. نظریه رؤیابنداری وحی گمانه دیگری در ماهیت‌شناسی وحی است که از منظر آیات و روایات به رشته نقد کشیده شده است. سرانجام، فرجامین محور بحث وحی به ویژگی‌های وحی می‌پردازد تا معرفت حاصل از آن را از دیگر معارف جدا سازد.

فصل دوم که به «اعجاز قرآن» اختصاص دارد به قلم دکتر محمدعلی مهدوی راد با همکاری دکتر روح‌الله شهیدی نگاشته شده است. این فصل مقوله اعجاز قرآن را در سه گفتار بررسی کرده است. در گفتار نخست، از مفهوم اعجاز، سرشت اعجاز پیامبر (ص)، سیر تحلیلی قرآن و آشنایی با منابع بنیادین اعجاز سخن رفته است. در گفتار پسین، اعجاز قرآن در درازنای تاریخ، بررسی و از زمینه‌های پیدایش و تطورات آن بحث شده است. در این گفتار، کوشش بر آن است که مهم‌ترین متون و تصریحات عالمان پیش‌روی مخاطب نهاده شود. پایان این گفتار به وجه اعجاز قرآن اختصاص یافته و پس از بیان دیدگاه‌های مختلف، مهم‌ترین وجه اعجاز؛ یعنی اعجاز بیانی و بنیان‌های آن واکاوی شده است.

سومین فصل کتاب از «تحریف ناپذیری قرآن» سخن می‌گوید که دکتر فتح‌الله نجارزادگان (محمدی) آن را نوشته است. این فصل، با سخن از مفهوم تحریف در لغت و اصطلاح آغاز می‌شود و در گفتار نخست سیر اندیشه تحریف ناپذیری را در تاریخ پی می‌جوید و می‌کوشد تا برای چالش‌ها و ناهمواری‌های فراوری آن (حال چه از منابع شیعی برآمده باشد و چه از منابع اهل سنت و چه از ادعاهای خاورشناسان)، چاره‌جویی کند. دومین گفتار این فصل به ادله قرآنی، روایی، عقلی، تاریخی و ... تحریف ناپذیری می‌پردازد. سومین گفتار، مستندات و ادله نظریه رقیب را بررسی و نقد می‌کند. در این بررسی نخست از ادله روایی تحریف‌گرایی بحث می‌کند و می‌کوشد تا افزون بر نقدهای موردی و جزئی، مبانی و روش‌های کلی نقد این گونه روایات را به دست دهد. دومین روش انتقادی این گفتار به ادله تاریخی تحریف‌گرایان چون جمع قرآن، مصاحف صحابه و ... معطوف است.